

DOI: 10.31648/pw.8445

SŁAWOMIR AUGUSIEWICZ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5875-2550>

University of Warmia and Mazury in Olsztyn

PRZYCZYNEK DO BADAŃ NAD SZLACHTĄ RUSKĄ W WIELKIM KSIĘSTWIE LITEWSKIM. CZEŚĆ II. GENEALOGIA WOYNIŁŁOWICZÓW Z BORYSZYNA DO POCZĄTKU XIX W.

**A contribution to the study of Ruthenian nobility
in the Grand Duchy of Lithuania.**

**Part II. The genealogy of the Woyniłłowicz
from Borszyn family until the beginning of the 19th century**

ABSTRACT: The progenitor of the Woyniłłowicz's from Borszyn ancestral line was Stefan, a son of Iwan Woyniłłowicz. In 1653, one of his three sons, Trojan, bought Borszyn, which gave the name of this family line. Trojan was a wealthy man – except Borszyn, he came into possession of much of the part of Niańków (by buying his brothers' heritage from them), as well as Sieliszcze and Łukonica. Borszyn was inherited by his son, Jan Teodor. Then, it became part of the inheritance of his grandson, Józef, and a great-grandson, Florian, who succeeded Trojan as the head of the Woyniłłowicz's from Borszyn ancestry line.

KEYWORDS: Lithuania, Belarus, nobility, Woyniłłowicz, genealogy

4. Stefan Iwanowicz Woyniłłowicz

Protoplastą rodu Woyniłłowiczów z Borszyna był Stefan, syn Iwana Michajłowicza i Połonei Siemienowny. W publikacji dotyczącej sawickiej gałęzi rodu omyłkowo, jak się okazuje, uznałem jednak Stefana za syna Siemiona Iwanowicza, potomka Olechna, a brata Iwana i Adama (Augusiewicz 2006, 31, 39). Sformułowałem ten wniosek na podstawie rejestru dokumentów złożonych w wywodowej komisji deputackiej w 1836 r. (LMAB, f. 135, nr 280) i sporządzonego na ich podstawie drzewa genealogicznego (LMAB, f. 135, nr 281), być może jeszcze w 1798 r., kiedy Woyniłłowicze borszynscy wywodzili swoje szlachectwo po raz pierwszy (LMAB, f. 135, nr 279). Niestety, nie zachowały się oryginalne dokumenty, które pozwoliłyby jednoznacznie rozwiązać problem, wg ich opisu we wspomnianym rejestrze bracia Stefan, Iwan i Adam, synowie Siemona, dokonali podziału Niańkowa między sobą

w 1591 r. Jednak zapis w dokumencie komisji wywodowej z 1838 r., uznającym szlacheckie pochodzenie Woyniłłowiczów z Boryszyna, jako protoplastę wymienia Stefana Iwanowicza, a nie Stefana Siemienowicza (LMAB, f. 135, nr 283, 1).

Dokumentom wywodowym szlacheckim nie można odmówić znaczącej wartości źródłowej, jednak wymagają one, zwłaszcza w odniesieniu do najstarszych pokoleń, weryfikacji wiarygodności poprzez analizę porównawczą z innymi źródłami. Zwracała na to uwagę już Łowmiański: „[...] Stopień wiarygodności zależał nie tylko od tego, jakiego rodzaju materiałem rozporządzali wystawcy, lecz również od ich dobrej woli oraz od umiejętności korzystania z dostępnych danych” (Łowmiański 1939, 21-23). Pochodzenie Stefana od Iwana Michajłowicza potwierdza znacznie bardziej od nich wiarygodne źródło, cytowany w części pierwszej pozw przed sąd ziemski Jana Kiszki przez Woyniłłowiczów z 1585 r. Dokument ten wymienia również Iwana, brata Stefana. (AGAD, AR X, nr 430, 11). Ustalenie tożsamości Iwana jest ważne, gdyż od niego wywodzą się osobne gałęzie rodu, m.in. mokrańska, choć akurat w tym miejscu stanowi problem poboczny (Kojalłowicz 1897, 277; Augustowicz 2006, 29-30). Poważnym utrudnieniem jest częste występowanie imienia Iwan u Woyniłłowiczów, nosił je np. równocześnie ze wspomnianym wyżej także syn Siemiona Iwanowicza i jego żony Rainy (BUW, nr 317, 35-40; LNB, f. 5, nr 5411, 5), co mogłoby potwierdzać w jego przypadku prawidłowość wspomnianego na wstępie wywodu z 1798 r.

Postępujące rozdrobnienie dziedzicznych wsi w kolejnych pokoleniach sprawiło, że ród u schyłku XVI w. zaliczyć można raczej do drobnej szlachty. Najwcześniej potwierdzeni źródłowo Woyniłłowicze, w bardziej niż polskie zróżnicowanym społeczeństwie i niejednolitym do reformy lat 1565-1566 i III Statutu Litewskiego (1588 r.) stanie szlacheckim Wielkiego Księstwa, zawsze byli wymieniani jako pełnoprawni bojarzy gospodarscy, podlegający tylko wielkiemu księciu i tylko wobec niego zobowiązani do służby wojennej (Zakrzewski 2103, 62-64; Prochaska 1912, 33-36; Petrauskas 2011, 666-667; Rachuba 1987). Informacje o ich statusie majątkowym w pierwszych dziesięcioleciach XVI w. może przynieść analiza rejestrów popisowych pospolitego ruszenia, która daje „najbogatszą informację o składzie i strukturze społecznej stanu szlacheckiego” (Łowmiański 1983, 461) wg kryterium liczby wystawianych koni. Prawodawstwo litewskie od 1528 r. zobowiązywało szlachtę do wystawiania 1 konia „z każdego ośmiu służb¹ ludzi”, a od 1567 r. z 10 służb (Radaman | Yanushkevich 2014, 338; Łowmiański 1983, 456-461). Pomijając tu kwestię zasad przeliczania służb na liczbę dymów kmiecych, a tych z kolei na liczbę głów w dymie, szczegółowo omówioną w literaturze przedmiotu i przeistając na przyjętej przez Łowmiańskiego „średniej wartości demograficznej konia na popisie 91 głów ludności” chłopskich (kmiecych) (Łowmiański 1983, 461-462), można obliczyć, że Michno (3 konie na popisie w 1514 r.) i Siemion Woyniłłowicz

¹ „Jednostka obciążenia feudalnego ludności poddańczej (chłopów)” (Łowmiański 1983, 461).

(4 konie na popisie w 1528 r.) mieli odpowiednio ok. 270 i ok. 350 poddanych, należeli więc do warstwy średniej, jeśli nawet nie do bogatej szlachty (Radzivillovskije akty 2002, 27, 30; Perepis voyska 2003, 53; RIB 1915, XXXIII, 13). W latach 60. XVI w. co najwyżej Andrzeja (wdowa po nim wystawiła na popisie 1567 r. łącznie 3 konie) można zaliczać do tej grupy. Pozostali Woyniłłowicze wystawiali po jednym koniu (mniej niż 90 głów kmiecych), a Iwan Siemienowicz Rusin i Fedor Michajłowicz, jako ziemianie zależni już od panów, wystawiali służby rycerskie do chorągwi powiatowych w ramach ich pocztów (RIB 1915, XXXIII, 813, 815-816; Radaman | Yanushkevich 2014, 441).

O Stefanie Iwanowiczu Woyniłłowiczu (zm. przed 1623 r.) wiemy niewiele. Rzekomo pełnił urząd podstolego słonimskiego. Był dwukrotnie żonaty, wg przypuszczalnej kolejności mariaży po raz pierwszy z nieznaną z imienia Korsakówną, z którą miał dwie córki Jadwigę i Helenę. Pozostawił także trzech synów z drugiego małżeństwa z Ewą Podolcówną: Rafała, Tomasza i Trojana, oraz córkę Eleonorę (późniejsza marszałkowa rzeczycka Filonowa Aleksandrowiczowa Judycka) (LMAB, f. 135, nr 281; BUW, nr 317, 26; 50-51; LNB, f. 5, nr 5411, 61-66 i n.; Niesiecki 1842, IX, 439; Żychliński 1881, III, 310). Brak podstaw źródłowych, aby utożsamiać go ze Stefanem Woyniłłowiczem, służącym w 1567 r. w chorągwi Filona Kmity Czarnobyłskiego (ASD 1867, 215; Górski 1893, 300). Na pewno za to brał udział w zwołanym przez biskupa wileńskiego Benedykta Wojnę zjeździe senatorsko-szlacheckim w Nowogródzku 23 września 1606 r., gdyż podpisał jego uchwałę (Akta zjazdów 2009, 164). To jedyny ślad jego działalności publicznej.

5. Rafał, Tomasz Kazimierz i Trojan, synowie Stefana Woyniłłowicza

K. Niesiecki (1842, IX, 439) jako pierwszy, a za nim inni autorzy herbarzy (Żychliński 1881, III, 310; Kosiński 1883, III, 609) informują, że syn Stefana Rafał był karmelitą bosym, przeorem klasztoru w Grodnie. Prawdopodobnie mylą oni dwie różne osoby. Klasztor w Grodnie został ufundowany w drugiej połowie XVII w., kiedy Rafał Stefanowicz już nie żył (zm. ok. 1640 r.) (BUW, nr 317, 59). Zwracają jednak uwagę na zachodzący w tym okresie proces konwersji z prawosławia na katolicyzm lub wyznania protestanckie. Określenie konfesji osoby, zwłaszcza momentu przyjęcia przez nią innego wyznania, sprawia wiele trudności, kiedy brakuje bezpośrednich, źródłowych informacji dotyczących tego wydarzenia. Jak złożony to problem i jak zawodne mogą być pośrednie metody badawcze i niektóre kryteria, przyjmowane jako świadectwo konfesji badanej osoby lub grupy, przedstawiła M. Liedke (2004, 15-18). Dla XVI w. tradycyjne, etnicznie ruskie imiona nadawane w kolejnych pokoleniach Woyniłłowiczów, dokonywane przez nich fundacje cerkwi w Niańkowie (pod koniec XVIII w. służyła unitom) i Skrędziewiczach (LNB, f. 5, nr 5411, 82; ASD, 1904, XV, 98-99; Testamenty 2012, 490) jednoznacznie świadczą

o ich przynależności do prawosławia. Jednak pojawiające się od schyłku XVI w., a potem już wyraźnie dominujące w rodzinie imiona charakterystycznie katolickie (Ludwik, Kazimierz, Adam etc.), niekoniecznie muszą świadczyć o wyznaniu osoby, a tym samym wskazać w rodowodzie moment konwersji (Liedke 2004, 17). W przypadku Woyniłłowiczów boryszyńskich można przypuszczać, że najpóźniej pokolenie synów Stefana, Rafała, Tomasza i Trojana było już katolickie, gdyż córki dwóch ostatnich wstąpiły do klasztorów benedyktynek i bernardynek.

Źródła nie informują o działalności Rafała Woyniłłowicza (zm. przed 10 IV 1640 r.). Żonaty z Anną (Hanną) z Kiersnowskich zapisał jej w 1639 r. należną mu po ojcu część Niankowa, którą 10 kwietnia 1640 r., zapewne już po śmierci Rafała, wykupił Trojan (LNB, f. 5, nr 5411, 3, 55-58; BUW, nr 317, 57-68). Miał syna Stefana (późniejszego podstolego Nowogródka Siewierskiego), którym po śmierci Rafała do 1654 r., do uzyskania pełnoletności, opiekował się stryj Trojan (LNB, f. 5, nr 5411, 73-74). Niestety, nie zachowały się dokumenty złożone w 1829 r. w grodzieńskiej komisji wywodowej, które wniosłyby nieco więcej informacji o Rafale. Z rejestru wiadomo, że znalazły się tam kwitacje z jego opieki nad Janem Wojniłłowiczem w 1630 r., akta procesowe z Iwanem Woyniłłowiczem z 1636 r., wreszcie testament Rafała z 5 I 1640 (LNB, f. 5, nr 5411, 3).

Awans majątkowy i społeczny, wyrażany również w zawieranych przezeń małżeństwach z pannami z bogatych, nawet magnackich rodów litewskich, gałąź Stefana zawdzięcza działalności Tomasza Kazimierza i Trojana. Pierwszy z nich przez wiele lat był sekretarzem w kancelarii królewskiej (najpóźniej od 1645 r.), pełnił urzędy ziemskie: stolnika mozyrskiego (już 5 II 1650 r.) i chorążego wołkowyskiego (już w 1662 r.) (VL 1860, IV, 244; AVAK 1870, III, 342; AVAK 1893, XX, 355; Kojalowicz 1897). Brał udział, obok Trojana i przedstawicieli innych gałęzi Woyniłłowiczów, w elekcji Jana Kazimierza w listopadzie 1648 r. (VL 1860, IV, 107). W lipcu 1651 r. wystawił poczet z 4 koni na pospolite ruszenie województwa nowogródzkiego zebrane w obozie pod Turowem nad Prypecią (AGAD, AR VI, nr II-50, 86) być może uczestniczył w kampanii Janusza Radziwiłła przeciw Kozakom w tymże roku. W grudniu 1655 r. wraz z bratem Trojanem znalazł się wśród 2 tys. szlachty litewskiej, która przed Siemionem Urusowem złożyła przysięgę na wierność carowi Aleksemu Michajłowiczowi (Rejestr przysięgowy 1999, 75). Trzykrotnie posłował na sejm: w 1658 r. z sejmiku mozyrskiego i w latach 1662 i 1664 z sejmiku wołkowyskiego (Ochmann-Staniszevska | Staniszevski 2000, 398), w 1658 r. wszedł w skład komisji do zapłaty zaległego żołdu wojsku litewskiemu (VL 1860, IV, 244). W styczniu 1663 r. prawdopodobnie posłował w imieniu króla do obozu skonfederowanych wojsk koronnych (Augustowicz 2012, 125). W 1664 r. został wybrany na sejmiku wołkowyskim deputatem do Trybunału Głównego W.Ks.L. (Deputaci 2007, 292).

W 1643 r. Tomasz sprzedał odziedziczoną po ojcu część Niankowa Trojanowi (LNB, f. 5, nr 5411, 3, 61-66; BUW, nr 317, 70). Sam posiadał majątek Horno-

stajewicze w powiecie wołkowyskim. Z małżeństwa z Eufrozyną Tyszkiewiczówną, córką kasztelana smoleńskiego Piotra, miał córkę Joannę. Po śmierci Tomasza (ok. 1669 r.) opiekę nad nią przejęli jego brat Trojan i siostra Eleonora Judycka oraz wojski nowogródzki Teofil Olenowski (LNB, f. 5, nr 5411, 95, 101-103; 115-116). Po 1669 r. Joanna wstąpiła do zakonu benedyktynek, być może była tożsama z księżnią konwentu nieświeskiego z 1679 r. (LNB, f. 5, nr 5411, 209; LNB, f. 5, nr 5410, II, 807-810; BUW, nr 317, 112).

Trojan Woyniłłowicz doszedł do wyższego niż Tomasz urzędu w hierarchii ziemskiej, zgromadził też znacznie większy majątek. Był podczaszym mściławskim już w 1648 r., wojskim nowogródzkim już w 1658 r., wreszcie podkomorzym nowogródzkim od 1669 r. (Kojałowicz 1897, 277; Niesiecki 1842, IX, 439; Rachuba 1987; Augusiewicz 2006, 23). Młodość spędził na dworze Kazimierza Leona Sapichy (od 1645 r. podkanclerzego litewskiego), znajdował się w jego orszaku w lutym 1635 r. podczas poselstwa do Moskwy, mającego odebrać zaprzysiężenie traktatu pokojowego w Polanowie od cara Aleksego Michajłowicza (ASD 1867, IV, 215). Wiosną 1651 r. z polecenia Sapichy jeździł „w pewnych konferencyjach” do hetmana polnego litewskiego Janusza Radziwiłła, jednak z powodu choroby nie dotarł ostatecznie do ówczesnego hetmana polnego litewskiego (Korespondencja wojskowa 2019, 668, 686). W 1660 r. bronił Lachowicz przed wojskami moskiewskimi, miał też rzekomo prowadzić przeciw nim działania zaczepne (Maskiewicz 1861, 287-288; Moraczewski 1863, 12). Po 1660 r. jego pozycja i wpływy wśród lokalnej szlachty były na tyle znaczące, że Bogusław Radziwiłł prosił go o popieranie swoich spraw na sejmiku nowogródzkim w 1662 r. (AGAD, AR V, nr 17726, 1-2).

Po wykupieniu od wdowy po Rafale i od Tomasza ojczystych części Niankowa Trojan nabył również od dominikanów wileńskich część przypadającą na zakonika tegoż konwentu ks. Michała Stanisława, syna Lwa Woyniłłowicza cześnika słonimskiego (BUW, nr 317, 80-81; LNB, f. 5, nr 5411, 81-82). Poślubiona ok. 1651 r. Justyna Połubińska, córka Stanisława Połubińskiego podkomorzego Słonimskiego, wniosła mu w posagu wieś Łukonica w powiecie słonimskim (NGAB, f. 1730, vop. 1, nr 2, 1685-1686v; f. 1785, vop. 1, nr 40). W 1653 r. roku Trojan kupił od Aleksandra Szemiota Boryszyn, który odtąd stał się główną siedzibą tej gałęzi Woyniłłowiczów (BUW, nr 317, 74-77; LNB, f. 5, nr 5411, 409-410). Rok później nabył jeszcze od Stanisława Bieniakowskiego majątność Kościuki (BUW, nr 317, 79-79), stając się właścicielem 4 wsi, który to majątek sytuował go w czołówce okolicznej średniej szlachty. Wojna podkopała nieco jego status majątkowy, „ochędóstwa, szaty, pieniądze gotowe, złoto i srebro do skrzyń” złożone i ukryte (zakopane) w Boryszynie zostały po części skradzione w 1657 r. przez „Kazimierza Terlikowskiego wyrostka swego”, a w większości po 1658 r. przez wojska moskiewskie (LNB, f. 5, nr 5411, 75-76; Maskiewicz 1961, 287-288).

6. Potomstwo Trojana Woyniłłowicza

Nie jest znana data śmierci Justyny, pierwszej żony Trojana, ostatni raz została wymieniona w źródłach w styczniu 1663 r. (BUW, nr 317, 96-97). Drugie małżeństwo zawarł z Halszką Haraburdzianką, z którą miał córkę Zofię, późniejszą bernardynkę o zakonnym imieniu Kolumba w wileńskim konwencie św. Michała (BUW, nr 317, 158-159; LNB, f. 5, nr 5410, I, 63-64; LNB, f. 5, nr 5410, II, 755-758). Trojan zmarł 17 grudnia 1675 r. w Boryszynie (LNB, f. 5, nr 5410, I, 369). Nieletnim synom Janowi Teodorowi, Pawłowi i Michałowi oraz dwóm następnym córkom, Katarzynie i Teresie „rezydującym wprzód w habicie świeckim w klasztorze, a potem z woli bożej za wstąpieniem do tegoż klasztoru w konwencie nieświeskim ichm. panien benedyktanek”, testamentem wyznaczył im opiekunów w osobach Aleksandra Hilarego Połubińskiego, Bogusława Maskiewicza i bratanka Stefana (LNB, f. 5, nr 5411, 129-131, 135-145; BUW, nr 317, 112; Maskiewicz 1961, 50-51). Czwarta córka, Halszka (Elżbieta), ok. 1672 wyszła za Jarosława Szemiota podczaszego mozyrskiego (Poczobut-Odlanicki 1987, 267; LNB, f. 5, nr 5410, II, 547-556; LMAB, f. 18, nr 126, 106). Prawdopodobnie przed 1675 r. zmarł trzeci syn Trojana Michał, wymieniany w źródłach jeszcze w 1674 r. (LNB, f. 5, nr 5411, 1).

Stefan Woyniłłowicz i Bogusław Maskiewicz okazali się fatalnymi opiekunami młodych Trojanowiczów. Kościuki i Łukonice zostały zastawione (LNB, f. 5, nr 5411, 115-116; 123-126, 149-156), gdyż, jak wyjaśniali w 1678 r.,

z [...] dóbr leżących intrat ruchomych po nieboszczyku pozostałych ponieważ wystarczyć nie mogło, wprzód na pogrzebienie ciała nieboszczykowskiego, tak też na prowidowanie i na ochędóstwo pozostałemu potomstwu pp. podkomorzycóm uczącym się w szkołach, a pp. podkomorzankóm [...] za wstąpieniem do [...] klasztoru w konwencie nieświeskim ichm. panien benedyktanek, na obłoczyny, onym koszt musiał być złożony, niemniejszy też i na wypłacenie długów przez nieboszczyka jm. pana podkomorzego za żywa onego zaciągnionych i za życia jeszcze samego, gdy dekreta trybunalskie z niemaltemi rozkazami na majątności nieboszczyka nazwanej Boryszyn w woj. nowogródzkim leżącej wypadły (LNB, f. 5, nr 5411, 129-131).

W rzeczywistości nie wypłacili posagów Trojanowiczównom, co w konsekwencji skończyło się pozwaniem Stefana Woyniłłowicza, Maskiewicza i Połubińskiego przez benedyktyнки nieświeskie w 1679 r. (BUW, nr 317, 112). Zofii Kolumbie, która pięć lat później pisała do opiekunów, żeby „o niej wiedzieli, bo z łaski mieszka w klasztorze nic nie płaci” (LNB, f. 5, nr 5410, II, 755-758), posag wypłacił dopiero w 1701 r. jej brat Jan Teodor (BUW, nr 317, 158-159; LNB, f. 5, nr 5410, I, 63-64). Spór z Bazyliem Bohuszewiczem o dług zapisany na Niańkowie i Boryszynie zakończył się obłożeniem banicją zarówno na młodych Woyniłłowiczów, jak i Stefana oraz Maskiewicza w 1683 r. (BUW, nr 317, 118-121; LNB, f. 5, nr 5411, 173-182; Maskiewicz 1961, 50-51). Stosunki z braćmi stryjecznymi układały się Stefanowi

również nie najlepiej, oskarżano go o zabranie z Niańkowa niektórych sprzętów domowych i rachunków gospodarczych oraz klejnotów, które rzekomo miał zastawić (LNB, f. 5, nr 5411, 211). Do jakichś zatargów doszło również z wdową po Trojanie, które próbował łagodzić Połubiński (LNB, f. 5, nr 5410, II, 445-448).

O działalności publicznej Stefana Woyniłłowicza niewiele wiadomo. Urząd podstolego otrzymał przed 1677 r. Zmarł po 1697 r. (ML 2002, 123, 144, 148). Stefanowi poświęcono tu więcej miejsca ze względu na jego opiekę, a właściwie jej skutki, nad potomstwem Trojana. W istocie od niego wywodzi się już boczna gałąź rodu, podobnie jak od młodszego, jak się wydaje, podkomorzycza nowogródzkiego Pawła, który jeszcze w 1690 r. płacił podymne z odziedziczonych po ojcu części Niańkowa, Boryszyna i Łukonicy (ML 2002, 41, 121, 143), ale już w 1696 r. sprzedał swoją część Niańkowa bratu, a sam pozostał w dziedzicznej Łukonicy (LMAB, f. 135, nr 283, 1v; LMAB, f. 135, nr 280; LNB, f. 5, nr 5411, 4).

Dziedzicem Boryszyna i kontynuatorem linii boryszyńskiej był Jan Teodor (LMAB, f. 135, nr 283, 1v; ML 2002, 48). Oprócz tego posiadał już w 1690 r. wieś Dworzec leżącą w powiecie nowogródzkim (ML 2002, 111; BUW, nr 317, 136-140), w źródłach brak informacji, kiedy i w jaki sposób wszedł w jej posiadanie. W 1711 r. odkupił od Andrzeja Protasowicza część Niańkowa, która znalazła się w posiadaniu tejże rodziny po 1605 r. w wyniku małżeństwa przodka Andrzeja Fedora z Rainą Hołownianką, wdową po Siemionie Iwanowiczu Olechnowiczu. W 1694 r. został deputatem w trybunale litewskim z województwa nowogródzkiego, a w listopadzie 1697 r. otrzymał nominację na urząd podwojewodziego nowogródzkiego (LMAB, f. 135, nr 283, 2; LNB, f. 5, nr 5411, 1; BUW, nr 317, 132-135; Deputaci 2007, 374). Urząd sądowy podwojewodziego u schyłku XVII w. odpowiadał podstarościemu w strukturze urzędów grodzkich litewskich i posiadał część jego kompetencji.

W latach 90. (źródła potwierdzają lata 1690-1696) Jan Teodor służył w armii litewskiej w chorągwi pancernej hetmana wielkiego litewskiego Kazimierza Jana Sapiehy (LNB, f. 5, nr 5411, 199-200; LNB, f. 5, nr 5410, I, 229-231). Brak przekazów o jego działalności wojskowej. Należał do klienteli sapieżyńskiej, co wyrażało się nie tylko służbą w rocie hetmańskiej, lecz także politycznym zaangażowaniem po stronie Sapiechów w okresie walki opozycji z ich hegemonią na Litwie, zakończonej wojną domową (Wićko 2014, 34).

Był raczej „swawolnym” żołnierzem i człowiekiem dość gwałtownego charakteru. W 1690 r. został pozwany przed sąd hetmański wskutek skargi Stanisława Niezabitowskiego za napad na jego dwór, „dozorcy majątności Jan Żylińskiego i małżonki jm., tudzież innej dwornej czeladzi okrutne i niemiłosierne posieczenie, samego pana Żylińskiego w prawą rękę skaleczenie” (LNB, f. 5, nr 5411, 199-200). Rok później biskup wileński Konstanty Brzostowski obłożył go ekskomuniką za pobicie dominikanów z konwentu w Nowogródku (BUW, nr 317, 126-128).

Z pierwszą małżonką Joanną (zm. ok. 1696 r.), córką Kaspra Kiersnowskiego, łowczego nowogródzkiego, poślubioną przed 1694 r. (LNB, f. 5, nr 5411, 201-203, 274;

BUW, nr 317, 128-131), miał Jan Teodor dwie córki: Benedyktę i Scholastykę, primo voto Heliaszowa Makowiecka (ślub 1706 r., zm. 1712 r.) (LNB, f. 5, nr 5410, t. II, 669-672; LMAB, f. 9, nr 142, 3-4; BUW, nr 317, 179, 183-186). Z drugiego małżeństwa z Katarzyną Chreptowiczówną, zawartego przed 1702 r., urodził się syn Józef i córki Anna (przed 1722 r. ślub z Jerzym Piotrem Bułhakiem), Barbara (przed 1717 r. wyszła za Franciszka Kiersnowskiego) oraz Marcjanna (LMAB, f. 9, nr 142, 2; BUW, nr 317, 179-182, 202-203; NGAB, f. 1730, vop. 1, nr 2, 610-611v). Jan Teodor zmarł wiosną (w marcu lub kwietniu) 1714 r. (LMAB, f. 135, nr 280; BUW, nr 317, 168-171), Katarzyna ok. 1723 r. (LNB, f. 5, nr 5411, 4, 269-271). Nieletniemu Józefowi na opiekunów wyznaczono dalekich krewnych z innych gałęzi Woyniłłowiczów Pawła podczaszego słonimskiego, Antoniego skarbnika słonimskiego i Franciszka podczaszego mozyrskiego (LNB, f. 5, nr 5411, 279).

Y. K. Anishchchanka (2008, 100-102) utożsamia podwojewódzica nowogródzkiego Józefa Janowicza Woyniłłowicza (ur. przed 1714 r.) z łowczym nowogródzkim od 1786 r., zmarłym przed 3 lipca 1790 r. Odziedziczył po ojcu Boryszyn, Niańków i Sieliszczę, które zapisał testamentem w 1766 r. żonie Judycie z Bułharynow i synowi Florianowi (LNB, f. 5, nr 5411, 341). W historii rodu Józef zapisał się przede wszystkim licznymi procesami i sporami z krewnymi i sąsiadami (Korsakami) (BUW, nr 317, 205-223; NGAB, F. 1730, vop. 1, nr 2, 610-611v).

7. Florian Woyniłłowicz i jego potomkowie

Znacznie bogatszy życiorys miał syn Józefa, Florian. Niewielki biogram poświęcił mu J. Kowecki w edycji diariusza A. Trębickiego (1967, 514). Do 1776 r. studiował filozofię na Uniwersytecie Wileńskim. Po ukończeniu nauki wstąpił do armii litewskiej i stopniowo robił w niej karierę oficerską. Otrzymał stopień chorążego w regimencie hetmana polnego litewskiego Józefa Sosnowskiego od 10 września 1776 r., rotmistrza w 1793 r. w brygadzie kawalerii narodowej W.Ks.L. W 1808 r. został generałem majorem w armii Księstwa Warszawskiego. W 1794 r. piastował urząd sędziego ziemskiego nowogródzkiego (LMAB, f. 135, nr 280; LMAB, f. 135, nr 283, 2v; LNB, f. 5, nr 5411, 1, 349-351, 359, 377, 387, 405, 410; Anishchchanka 2008, 100-102)

W okresie Sejmu Czteroletniego (w latach 1788-1792) popierał stronnictwo reformatorskie, za co król Stanisław August nagrodził go orderem św. Stanisława w 1792 r. Jednak już w 1793 r. przystąpił do konfederacji targowickiej, został konsyliarzem z woj. nowogródzkiego i posłem na sejm grodzieński. Wiosną 1794 r., w przededniu insurekcji, kiedy wzrosły na Litwie nastroje powstańcze, Florian, jako targowiczanie, został pobity przez zdymisjonowanych oficerów kawalerii narodowej (Żychliński 1890, XII, 150; Trębicki 1967, 117; Sułek 1982, 122). Wkrótce jednak udał się do Warszawy, gdzie „uczestniczył w walkach z Rosjanami 17-18 IV,

znalazł się nawet wśród organizatorów i dowódców improwizowanych oddziałów ludu” (Kowecki 1967, 514). Został jednak aresztowany (Sułek 1982, 269) i

[...] omal na stryczku nie skończył. Z opresji tej wyratował [go] generał rosyjski Bauer (wzięty do niewoli podczas zdobycia ambasady). Dzięki świadectwu jego oraz patriotów warszawskich [...], którzy Woyniłłowicza w pełnym uzbrojeniu walczącego pod ambasadą na Koziej [widzieli] [...] rotmistrz buławy polnej z gmachu został wypuszczony na wolność (LNB, f. 5, nr 5410, I, 865).

Po 1816 r. Florian Woyniłłowicz był członkiem, wraz z innymi przedstawicielami rodu, nowo powstałej w Nowogródku loży masońskiej Bogini Ceres (Małachowski-Łempicki 1930, 50-51, 142). Odziedziczył Boryszyn, Niańków i Sieliszcze. Ok. 1785 r. ożenił się z Łucją, córką Michała Kaszyca, z którą miał synów Augusta, Józefa i Karola (LNB, f. 5, nr 5411, 377). Zmarł 15 sierpnia 1829 r., o czym donosił Kurier Litewski (1829, 101), zamieszczając poświęcony mu nekrolog. Na Florianie nie wygasła linia boryszyńska, kontynuował ją jego syn Józef, który odziedziczył Boryszyn.

Zakończenie

Przedstawiono powyżej powiązania genealogiczne i ogólny zarys biografii poszczególnych przedstawicieli rodu Woyniłłowiczów z Boryszyna. Z pewnością stanowi to niewielki tylko i fragmentaryczny zarys problemu, do którego wykorzystano zaledwie część zgromadzonego w ciągu kilkunastu lat badań materiału. Treść, obszerność i szczegółowość informacji musiała odpowiadać przyjętej na ogół objętości artykułu. Historia i genealogia Woyniłłowiczów może stać się przedmiotem monografii, musi być jednak poprzedzona kontynuacją kwerendy, pogłębionej i szeroko zakrojonej, obejmującej rękopiśmienne zbiory polskie, litewskie, białoruskie, ukraińskie i rosyjskie.

Bibliografia

Rękopisy

- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (AGAD), Archiwum Radziwiłłów (AR), dział V, nr 17726, 17729; dział VI, nr II-50;
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego (BUW), Gabinet Rękopisów, nr 317.
Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Vilnius (LMAB), f. 9, nr 142; f. 18, nr 126; f. 135, nr 279, 280, 281, 283.
L'vivs'ka natsional'na naukova biblioteka Ukraïni im. V. Stefánika (LNB) [Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаніка], f. 5, nr 5472, 5410, 5411.
Natsyyanal'ny gistorychny arkhіy Belarusi, Minsk (NGAB) [Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі, Мінск], f. 1730, vop. 1, nr 2; f. 1785, vop. 1, nr 40.

Publikacje źródłowe

- Akty Vilenskoj arkheograficheskoj komissii (AVAK) (1870-1893), III, XX. Vil'na. [Акты Виленской археографической комиссии (1870-1893), III, XX. Вильна.]
- Akta zjazdów (2009), Akta zjazdów stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego. II. Okresy panowań królów elekcyjnych XVI-XVII wiek. Lulewicz, H. (opr.). Warszawa.
- Arkheograficheskiy sbornik dokumentov, odnosyashchiysya k istorii Severo-Zapadnoy Rusi (ASD) (1867, 1904), IV. XV. Vil'na. [Археографический сборник документов, относящийся к истории Северо-Западной Руси. (1867, 1904), IV. XV. Вильна.]
- Korespondencja wojskowa (2019), Korespondencja wojskowa hetmana Janusz Radziwiłła w latach 1646-1655. I. Diariusz kancelaryjny 1649-1653. Nagielski, M. | Bobiatyński, K. | Gawron, P. | Kossarzewski, K. | Kroll, P. | Majewski, A.A. | Milewski, D. (oprac.). Warszawa.
- Kurier Litewski (1829), nr 101.
- MASKIEWICZ, S. (1961), Pamiętniki Samuela i Bogusława Maskiewiczów (wiek XVII). Sajkowski, A. | Czaplinski, W. (wyd.). Wrocław.
- Metryka Litewska (ML) (2002), Rejestry podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Województwo nowogródzkie 1690 r. Lulewicz, H. | Rachuba, A. (wyd.). Warszawa.
- Perepis voyska (2003), Perepis voyska Velikaga knyastva Litoŭskaga 1528 goda. Metryka Velikaga Knyastva litoŭskaga. Kniha 523. Minsk. [Перепис войска Вликага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка Велікага княства Літоўскага. Кніга 523. Кніга публічных спраў. Мінск.]
- POCZOBUT-ODLANICKI, J. W. (1987), Pamiętnik (1640-1684). Rachuba, A. (wyd.). Warszawa.
- Radzivillovskiye akty (2002), Radzivillovskiye akty iz sobraniya Rossiyskoj natsional'noy biblioteki, pervaya polovina XVI v (2002), Krom, M. M. (sost.). In: Monumenta Historia Res Gestas Europae Orientalis Illustranta. Fontem XV-XVII sec., VI. Moskwa – Warszawa. [Радзивилловские акты из собрания Российской национальной библиотеки, первая половина XVI в. Кром, М. М. (сост.). В: Monumenta Historia Res Gestas Europae Orientalis Illustranta. Fontem XV-XVII sec., VI. Moskwa – Warszawa.]
- Rejestr przysięgowy (1999), Rejestr przysięgowy szlachty Wielkiego Księstwa Litewskiego 1655 r. Kulecki, M. (wyd.). W: Monumenta Historia Res Gestas Europae Orientalis Illustranta. Fontem XV-XVII sec. VI. Moskwa – Warszawa.
- Russkaya istoricheskaya biblioteka (RIB) (1915), Russkaya istoricheskaya biblioteka, izdavayemaya Arkheograficheskoj komissiej. XXXIII. Sankt-Peterburg. [Русская историческая библиотека, издаваемая Археографическою комиссией (1915). XXXIII. Санкт-Петербург.]
- Tastamenty (2012), Tastamenty shlyakhty i myashchan Belarusi drugoy palovy XVI st. (z aktavykh knig Natsyyanal'naga gistorychnaga arkhiva Belarusi). Alyksandrava, A. F. | Babkova, V. U. | Bober, I. M. (sklad). Minsk. [Тастаменты шляхты і мяшчан Беларусі другой паловы XVI ст. (з актавых кніг Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі). Аляксандрава, А. Ф. | Бабкова, В. У. | Бобер, І. М. (склад). Мінск.]
- TRĘBICKI, A. (1967), Opisanie sejmu extraordinaryjnego podziałowego w Grodnie. O rewolucji roku 1794. Kowecki, J. (wyd.). Warszawa.
- Volumina legum (VL) (1860), IV. Petersburg.

Opracowania

- ANISHCHANKA, Y. K. (2008), Uradniki belaruskikh zemlyaŭ VKL pry Stanislave Panyatoŭskim. Minsk. [Анішчанка, Я. К. (2008), Ураднікі беларускіх земляў ВКЛ пры Станіславе Панятоўскім. Мінск.]
- AUGUSIEWICZ, S. (2006), Rodowód Woyniłowiczów na Sawiczach. W: Przegląd Wschodni. X (1), 21-40.
- AUGUSIEWICZ, S. (2012), Gabriel Woyniłowicz, oficer jazdy koronnej z poł. XVII w. Zarys biografii. W: Studia z dziejów wojskowości. 1, 101-128.

- Deputaci (2007), Deputaci Trybunału Głównego W.Ks.L. 1582-1696, Spis. Lulewicz, H. | Rachuba, A. (opr.). Warszawa.
- GÓRSKI, K. (1893), Historia jazdy polskiej. Kraków.
- KOJAŁOWICZ, W. (1897), Herbarz rycerstwa W.X. Litewskiego tak zwany Compendium. Kraków.
- KOSIŃSKI, A. (1881), Przewodnik heraldyczny, III. Warszawa.
- LIEDKE, M. (2004), Od prawosławia do katolicyzmu. Ruscy możni i szlachta Wielkiego Księstwa Litewskiego wobec wyznań reformacyjnych. Białystok.
- ŁOWMIAŃSKI, H. (1939), Wykaz wywodów szlachectwa na Litwie przeważnie z lat 1773-1799. W: Miesięcznik Heraldyczny. XVIII (2).
- ŁOWMIAŃSKI, H. (1983), Popisy wojska Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI wieku jako źródło do dziejów zaludnienia. W: Łowmiański, H., Studia nad dziejami Wielkiego Księstwa Litewskiego. Poznań.
- MAŁACHOWSKI-ŁEMPICKI, S. (1930), Wolnomularstwo na ziemiach dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego 1776-1822. Dzieje i materiały. Wilno.
- MORACZEWSKI, J. (1863), Dzieje Rzeczypospolitej Polskiej, IX. Poznań.
- NIESIECKI, K. (1842), Herbarz polski, IX. Lipsk, 438-449.
- OCHMANN-STANISZEWSKA, S. | STANISZEWSKI, Z. (2000), Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy. Prawo – doktryna – praktyka, II. Wrocław.
- PETRAUSKAS, R. (2011), Stosunki pokrewieństwa. W: Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego. Analizy i obrazy. Ališauskas, V. | Jovaiša, L. | Paknys, M. | Petrauskas, R. | Raila, E. (opr.). Kraków, 697-712.
- PROCHASKA, A. (1912), Nowsze poglądy na ustrój wewnętrzny starej Litwy. W: Przegląd Historyczny. XV (1), 30-54.
- RACHUBA A. (1987), Poczobutowie Odlanicy. W: Poczobut Odlanicki J. W., Pamiętnik (1640-1684), Rachuba, A. (wyd.), Warszawa.
- RADAMAN, A. | YANUSHKEVICH, A. (2014), Radaman, A. | Yanushkevich, A. (2014), Shlyakhta Novagorodskaga paveta ŷ paspalıtym rush-enni VKL 1567 goda. In: Studia z dziejów Wielkiego Księstwa Litewskiego (XVI-XVIII wieku). Górzyński, S. | Nagielski, M. Warszawa, 337-381. [Радаман, А. | Янушкевіч, А. (2014), Шляхта Новагородскага павета ў паспалітым рушэнні ВКЛ 1567 года. В: Studia z dziejów Wielkiego Księstwa Litewskiego (XVI-XVIII wieku). Górzyński, S. | Nagielski, M. Warszawa, 337-381.]
- SULEK, Z. (1982), Sprzysiężenie Jakuba Jasińskiego. Warszawa.
- WIĆKO, D. (2014), Kampania przedsejmowa 1699 roku w Wielkim Księstwie Litewskim. W: Zapiski Historyczne. LXXIX (2), 29-53.
- ZAKRZEWSKI, A. (2013), Wielkie Księstwo Litewskie (XVI-XVIII w.). Prawo – ustrój – społeczeństwo. Warszawa.
- ŻYCHLIŃSKI, T. (1881, 1890), Złota księga szlachty polskiej, III, XII. Poznań.

